

K ocenění a stanovení hodnoty v IT, resp. „ceny“ software, databáze, licence, atp.

Tento text se dotýká problematiky mé praxe soudního znalce v oboru ekonomika, ceny a odhady, s návazností na informační technologie. Velmi často se setkávám s potřebou vysvětlit klientům a laické veřejnosti metodologii ocenění software, kdy každý logicky předpokládá stabilizovaný stav a jasné předpoklady této činnosti. Situaci bych ale takto nehodnotil, kdy se v tomto textu budu odvolávat jak na prohlášení prof. Ing. Miloše Maříka, CSc., ředitele Institutu oceňování majetku (IOM) na Vysoké škole ekonomické v Praze, jehož názor v této věci je s mým naprosto v souladu, tak uvedu informace k mé metodologii postupů, vyplývají z práce uvedeného institutu a to jako jeden z výstupů výzkumného záměru MSM613843990.

Abych informace uvedl do souvislostí, je potřeba si uvědomit, že informační technologie, resp. jejich produkty a služby se velmi rychle vyvíjejí a jsou na trhu poměrně krátkou dobu. Na straně druhé existuje v České republice pouze Zákon o oceňování, jehož použití je omezeno na několik specifických případů, kdy mohu zodpovědně prohlásit, že v oblasti IT a software není z hlediska textu, ni výkladu, zcela k užitku. Na oceňovacích posudcích staví, a zde mohu prof. Maříka citovat: „staví mnohé nejrůznější zákony, hospodářská praxe, činnost policie, práce soudů. Oceňovací činností se pak zabývají sami investoři, investiční poradci, odhadci a soudní znalci. Z toho vyplývá, že oceňovací činnost je činnost se značnými dopady pro různé subjekty společenského života a že je třeba klást určité nároky jak na úroveň samotných oceňovatelů, tak na úroveň oceňovacích zpráv (především znaleckých posudků)“ konec citace. Na základě tohoto stavu, kdy potřeba určitých standardů ocenění existuje celá řada, ale doporučení pro oceňování majetku, ani v jiných oblastech, natož IT, software, apod., nevznikla prakticky žádná. Přínosnou prací IOM bylo zpracování určitého dílčího standardu, možná raději vymezení výchozí úrovně, kde se níže pokouším spojit a vysvětlit mé používané metodologie stanovení hodnot, resp. cen software, databází, licencí, apod., spojených v originálním textu s návrhem směrnice pro oceňování nehmotných aktiv.

Tato směrnice, resp. v tomto textu popsaná metodologie znalce, vymezuje obecné principy a podává určitá konkrétní doporučení v oblasti oceňování nehmotných aktiv v podmínkách České republiky. Je koncipována tak, aby odpovídala na potřeby oceňování nehmotných aktiv podle národních předpisů (zejména účetní předpisy, daňové předpisy a obchodní právo) a byly zároveň v souladu s hlavními nadnárodními závaznými či doporučujícími pravidly, které mají vztah k oceňování nehmotných aktiv (např. IFRS, metodika OECD).

Principy oceňování nehmotných aktiv popsaných v tomto textu vycházejí z práce IOM, praxe a metodologie znalce, mezinárodně uznávaných zásad, zakotvených v mezinárodních standardech, odborné literatuře v oblasti oceňování a zkušenostích autorů primárního textu směrnice s oceňováním nehmotných aktiv v podmínkách ČR.

Oceňování nehmotných aktiv je v našich podmínkách vyžadováno zejména v následujících situacích:

- nákup / prodej / licence mezi nespřízněnými osobami,
- nákup / prodej / licence mezi spřízněnými osobami,
- nepeněžité vklady do obchodních společností (například navýšení základního jmění),
- právní přeměny společností podle českého obchodního práva (např. z s.r.o. na a.s.),
- právní přeměny (podnikové kombinace) dle IFRS,
- likvidace a insolvence podniku,
- majetkové ocenění podniku,
- vyčíslení škody z neoprávněného užití nehmotných aktiv,
- jiné účetní a daňové účely.

Soulad s jinými standardy

Tento text je třeba užívat v souladu se standardem pro oceňování podniku. Tento standard se nezabývá principy analýzy trhu, sestavování finančního plánu, atp.

Základní pojmy

Nehmotné aktivum

(software, část software, modul, aplikace, databáze, licenční ujednání, resp. licence, atp.).
Je nepeněžním aktivem, které má nehmotnou povahu a je identifikovatelné.

Identifikovatelným nehmotným aktivem, je takové aktivum, které:

- a) je oddělitelné od podniku; lze jej tedy prodat, pronajmout či jinak směnit, ať již samostatně, nebo s jiným hmotným či nehmotným statkem nebo závazkem (např. software, doménové jméno (internetová doména), e-shop, databáze, OEM, atp.); nebo
- b) je užíváno na základě smluvních či jiných práv, byť tato práva nejsou samostatně převoditelná (např. výhodná smlouva, obchodní jméno, vztahy se zákazníky);

Goodwill

V souvislosti s účetním výkaznictvím, které ve většině případů užívá výsledky ocenění, se goodwill rozumí hodnota budoucího ekonomického prospěchu, který není nehmotným aktivem ve smyslu podmínek identifikovatelnosti (např. výhody umístění serveru, vhodné GUI (rozhraní software s uživatelem), volba textu domény, synergie z výhodného spojení s jiným software, vybudovaná dobrá pověst software, zavedený implementační tým, atp.). V účetním výkaznictví je goodwill vykazován jako jedna položka. Nemožnost identifikace individuálních nehmotných vlivů v rámci goodwillu ve smyslu účetního výkaznictví ovšem neznamená nemožnost jejich samostatného ocenění pro jiné účely (např. poškození dobré pověsti v důsledku nekalé soutěže, ocenění zavedeného pracovního kolektivu pro účely IFRS 3 nebo pro jiné investiční účely). Taková ocenění vyžadují zvláštní přístup a zkušenosti oceňovatele, resp. soudního znalce.

Typy nehmotných aktiv

Nehmotná aktiva mohou vzniknout zejména následujícími způsoby:

- a) získáním absolutních práv k nehmotnému předmětu, která působí vůči všem dalším osobám (např. patent, ochranná známka, obchodní firma, dílo, software, databáze),
- b) na základě relativních smluvních práv, která zajišťují ekonomický prospěch ve vztahu ke smluvním stranám (např. výhodná smlouva na vývoj a údržbu software v porovnání s běžnými tržními podmínkami),
- c) na základě nesmluvních práv, která umožňují ekonomický prospěch v důsledku vysoké pravděpodobnosti bez smluvního základu (např. nesmluvní zákaznické vztahy z hlediska historie, či aktuální funkčnosti a využitelnosti v databázi podniku, apod.),
- d) na základě jiných oprávnění, která zajišťují ekonomický prospěch (např. udělená licence k obchodnímu, či servisnímu zastoupení, telekomunikační licence),
- e) dlouhodobým užíváním, které umožňuje ochranu pomocí obchodního či průmyslového práva (např. nezapsané označení zboží – software produktu, atp.),
- f) systematickým utajením ve smyslu obchodního práva (obchodní tajemství).

Podle funkce, které mají nehmotná aktiva, lze vymezit následující skupiny nehmotných aktiv:

Marketingová nehmotná aktiva.

Tato aktiva plní funkci v oblasti reklamy a marketingu. Mezi tato nehmotná aktiva patří zejména ochranné známky IT produktů a software produktů, popřípadě služeb, obchodní firma, firemní oblečení, internetové domény či smlouvy o nekonkurování si, atp.

Nehmotná aktiva ze vztahů.

Tato nehmotná aktiva vznikají na základě jednak znalosti a jednak budování vztahů se zákazníky, dodavateli, partnery či zaměstnanci. Mezi tato nehmotná aktiva patří zejména seznamy zákazníků, resp. zákaznická databáze i s příslušnými vztahy se zákazníky, dodavatelské smlouvy, manažerské a zaměstnanecké smlouvy, licenční a franšízové smlouvy, speciální povolení/licence.

Technologická nehmotná aktiva.

Tato skupina nehmotných aktiv je tvořena právy k užití technických znalostí, zejména chráněných patenty a užitnými vzory. Patří sem také práva k databázím technických poznatků, výkresové dokumentaci, projektové dokumentaci, podpůrnému software, různým druhům postupů, atd.

Umělecká nehmotná aktiva.

Tato skupina aktiv je tvořena zejména právy k uměleckým, literárním, hudebním, filmovým a jiným dílům s vydavatelskými právy. V IT prostředí zejména možností jejich práce z pohledu informace a zboží. Šíření, zveřejnění, atp.

Kategorie a forma hodnoty software, databáze, licence, atp.

Zvolený přístup a metody ocenění jsou závislé na kategorii hodnoty, kterou má být nehmotné aktivum oceněno. Základními kategoriemi hodnoty pro nehmotný majetek jsou následující:

- a) tržní hodnota,
- b) fair value,
- c) investiční hodnota.

Tržní hodnota

je odhadnutá částka, za kterou by měl být majetek směněn k datu ocenění mezi ochotným kupujícím a ochotným prodávajícím při transakci mezi samostatnými a nezávislými partnery po náležitém marketingu, ve které by obě strany jednaly informovaně, rozumně a bez nátlaku.

Tržní hodnota předpokládá nejlepší možné využití aktiva, kterým se rozumí nejpravděpodobnější použití majetku, které je fyzicky možné, odpovídajícím způsobem oprávněné, právně přípustné, finančně proveditelné a které má za následek nejvyšší hodnotu oceňovaného aktiva.

Tržní hodnota předpokládá běžné tržní zájemce a co nejširší použití tržních dat při ocenění.

Fair value

je odhadnutá částka, za kterou by bylo možné aktivum prodat či převést dluh v běžné transakci mezi tržními účastníky k datu ocenění.

Fair value je hodnota, která rovněž předpokládá běžné tržní zájemce a nejlepší možné využití aktiva, nicméně od tržní hodnoty se odlišuje zejména v těchto hlavních aspektech:

- Fair value je odhadnutá prodejní cena. V případě existence nákladů na přepravu aktiva na relevantní trh je třeba tyto náklady od odhadnuté částky odečíst;
- Fair value nabízí širší škálu kvality dat pro odhad hodnoty. Fair value lze odhadnout užitím následujících dat:
 1. na základě běžně pozorovatelných tržních dat (ve většině případů funkčně podobných aktiv, zřídka identity),
 2. na základě nepozorovatelných dat, pokud je pravděpodobné, že by běžní tržní účastníci tato data pro ocenění použili (v praxi např. ocenění vztahů se zákazníky, již implementovaný software, atp.);

Investiční hodnota.

Představuje hodnotu, která plyne konkrétnímu vlastníku aktiva z jeho užívání. Je to hodnota, která odráží pohled na užitky konkrétního investora či skupiny investorů. Do této kategorie lze zařadit také hodnotu stávajícího užití, která se může lišit od běžného tržního užití nehmotného aktiva.

Synergie.

Synergie představuje přístupek hodnoty vzniklý spojením aktiv v nový celek. Koncept tržní hodnoty předpokládá obvykle ocenění na bázi samostatného fungování aktiva. V odborné praxi začíná převažovat názor, že pokud jsou synergie typickou vlastností aktiva a zároveň jsou dostupné běžnému tržnímu zájemci, měly by se určitým způsobem do tržní hodnoty započítat. Koncept fair value umožňuje i ocenění na bázi spojeného celku, stejně tak ze své podstaty umožňuje započítat či vynechat tyto přírůstky hodnoty investiční hodnota. Z hlediska úvahy jde například v IT o problematiku e-shopu, kde je součástí doména, prodejní a marketingové webové stránky, další možné moduly a funkce systému pro prodej a marketing, databáze zákazníků, databáze zboží, atp. Jako celek ale vnímáme jeden produkt a to internetový e-shop.

Hodnotové překrývání nehmotných aktiv

Podniky běžně vlastní či užívají více nehmotných aktiv společně, což představuje problém v oddělení hodnoty jednotlivých nehmotných aktiv. V takových případech je třeba zvláštní opatrnosti oceňovatele, který by měl zvolit takové přístupy a metody, které pomohou hodnoty jednotlivých aktiv co nejlépe oddělit, pokud je toto oddělení v rámci účelu ocenění vyžadováno či je nezbytné. Mezi tyto případy patří zejména:

- a) vliv registrovaných technických poznatků (např. patentem) a vliv utajených technických poznatků (obchodní tajemství) a samozřejmě software,
- b) vliv zavedené ochranné známky a vliv zavedených zákaznických vztahů,
- c) vliv zavedené ochranné známky a vliv obchodní firmy podniku,
- d) vliv zavedené ochranné známky a vliv doménového jména stejného znění,
- e) vliv doménového jména a vliv doménového obsahu běžícím na dané doméně,
- f) vliv zavedené ochranné známky a vliv dobré pověsti podniku,
- g) vliv dobré pověsti podniku a vliv dobré pověsti individuálních zaměstnanců,
- h) vliv dispozice seznamy zákazníků a vliv obchodního tajemství jako celku, apod.

Daňové aspekty.

Tento užitek plyne z možnosti daňově odepisovat nakoupené nehmotné aktivum, resp. software a tím dosahovat úspor na dani z příjmů prostřednictvím snižování základu daně. Pokud jsou tyto úspory obecně dostupné typickému kupujícímu na trhu v příslušném daňovém prostředí a jejich započtení se slučuje s použitým přístupem k ocenění a účelem ocenění, měly by se do tržní hodnoty promítnout. Do tržní hodnoty není ale možné započítat specifické daňové užitky, které jsou specifické pro konkrétní osobu. Tyto aspekty lze započíst v investičním ocenění pro konkrétního prodejce či zájemce.

Forma vyjádření hodnoty.

Různé účely ocenění mají různé požadavky na výsledné vyjádření hodnoty. Např. pro účely účetního výkaznictví je požadováno ocenění jednou absolutní částkou, jiné účely ocenění mohou požadovat vyjádření jedné relativní částky nebo rozpětí částky, např. poskytnutí licence mezi spřízněnými osobami pro daňové účely. Oceňovatel v ocenění uvede, jakou formu ocenění provádí.

Přístupy a metody ocenění software, databáze, licence, atp.

Při ocenění nehmotného aktiva je možné použít tři základní přístupy k ocenění:

- srovnávací přístup,
- výnosový přístup,
- nákladový přístup.

Metody ocenění.

Metody ocenění jsou dílčí postupy a modely, pomocí kterých je hodnota nehmotného aktiva odhadována v rámci toho kterého oceňovacího přístupu. Tato směrnice, resp. text znalce v IT, uvádí pouze základní používané metody, které rozšířil zmíněnou směrnicí. Pokud je to pro daný účel ocenění a oceňované nehmotné aktivum vhodné a účelné, oceňovatel může použít jiných dostupných metod, mimo tento text věnující se ocenění zejména software, databázím, licencím, podlicencím, atp.

Srovnávací přístup

Srovnávací přístup je založen na principu tržní konkurence a rovnováhy. Tento přístup předpokládá, že existují konkurenční trhy shodných nebo alespoň funkčně podobných nehmotných aktiv (software, databáze, licence). Tyto trhy jsou schopny vytvářet rovnovážné ceny, které jsou základem pro ocenění. V rámci srovnávacího přístupu lze rozlišit dvě základní metody porovnání:

- přímé srovnání,
- nepřímé srovnání.

Přímé srovnání.

V případě velmi podobných nehmotných aktiv (z hlediska funkce software, licence a očekávaného užítku) může být srovnávací přístup založen na přímém odvození hodnoty nehmotného aktiva pomocí jednoduchých statistických metod (průměr, medián), případně dalších korekcí na základně drobných rozdílů aktiv. Tento postup předpokládá rozsáhlejší soubor srovnatelných nehmotných aktiv, tedy existenci dostatečného množství nabídkových či realizovaných cen. Příkladem takového ocenění může být doménové jméno držené pro blokážní účely, pro které lze nalézt dostatečné množství nabídkových cen na doménových burzách, atp.

Nepřímé srovnání.

V případě funkčně srovnatelných nehmotných aktiv je třeba použít nepřímého srovnání oceňovaného a srovnatelných aktiv pomocí vybraných srovnatelných faktorů. Tyto faktory jsou obvykle kvantitativního i kvalitativního charakteru, např. objem tržeb, výše ziskové marže, kvalita, rozsah a délka právní ochrany, návštěvnost v případě doménového jména, míra inovace obsažená v předmětu, apod.

Výnosový přístup

Výnosový přístup je založen na principu ekonomického očekávání, tedy myšlenky, že zájemce není ochoten za nehmotné aktivum (software, databáze, licence) zaplatit více, než je současná hodnota očekávaných příjmů z využití aktiva, při míře rizika na úrovni srovnatelné investice. V rámci výnosového přístupu rozeznávám, jakožto znalec, při svém přístupu a rozšíření touto směrnici, pět hlavních metod, z nichž každá je založena na poněkud jiném základě:

- metoda licenční analogie,
- metoda prémie,
- metoda nadměrných zisků,
- metoda podílu na zisku,
- metoda čisté současné hodnoty.

Metoda licenční analogie

Metoda licenční analogie je prakticky používána jako hlavní metoda ocenění pro samostatně převoditelná a běžně obchodovatelná nehmotná aktiva (zejména duševní vlastnictví). Tato metoda je založena na předpokladu úplatného nabytí / poskytnutí licence k oceňovanému nehmotnému aktivu, resp. software. Hodnota dle licenční analogie je dána součtem hypotetických úspor z vlastnictví nehmotného aktiva a/nebo součtem příjmů z poskytnutí nehmotného aktiva k užívání třetím osobám. Základními parametry metody licenční analogie jsou:

- plánovaný rozsah produkce,
- sazba licenčního poplatku pro nehmotné aktivum,
- životnost aktiva,
- míra zastarání aktiva,
- daňové efekty,
- míra rizika spojená s dosažením očekávaného výnosu.

Rozsah produkce.

Rozsah produkce je plánován tak, aby byl v souladu s odhadem výší licenčního poplatku. Obvyklým vyjádřením plánovaného rozsahu produkce jsou čisté tržby za produkci, ve které je užíváno oceňované aktivum. Odhad čistých tržeb vychází z plánu čistých prodejních cen relevantní produkce a plánu prodaného množství této produkce. Čistou prodejní cenou je obvykle fakturovaná cena snížená o daně spojené s prodejem daného výrobku, pojištění, cla a podobné položky. Je-li obvyklým vypořádáním licenčního obchodu v daném oboru jiná základna rozsahu produkce (např. hmotné jednotky), je vhodné i při ocenění plánovat v těchto jednotkách. Do rozsahu produkce vstupuje pouze ta část produkce, která je spojená s užitím nehmotného aktiva (např. prodej jednoho typu výrobku označených předmětnou ochrannou známkou, nosič se software, atp.).

Komponenty výrobků.

Spočívá-li nehmotné aktivum (zejména technického charakteru, resp. software) v inovaci pouze části vyráběného a prodáváného produktu, analyzuje oceňovatel, jakou měrou se inovovaná část podílí na daném výrobku a v návaznosti na to určí, zda je obvyklé, aby byla sazba licenčního poplatku vztažena na celou prodejní cenu výrobku nebo pouze na část výrobku, ve které je oceňovaná inovace obsažena. Při této analýze oceňovatel zvaží také množství ostatních nehmotných aktiv obsažených na výrobku a jejich vliv na prodejnost výrobku v relaci s nehmotným aktivem oceňovaným.

Sazba licenčního poplatku.

Sazba licenčního poplatku je odhadována ve formě slučitelné s odhadem rozsahu plánované produkce, obvykle jako procento z čisté prodejní ceny příslušného výrobku. Při odhadu tohoto parametru vychází oceňovatel z tržních dat za obdobná nehmotná aktiva (software, databáze, licence). Při odhadu výše sazby licenčního poplatku zvaží oceňovatel faktory, které jsou obvykle významné při běžném obchodování těmito aktivy na licenčním trhu, zejména:

- formu a sílu právní ochrany aktiva,
- věcný a teritoriální rozsah právní ochrany,
- míru jedinečnosti aktiva,
- míru exkluzivity práv k aktivu (výlučné či nevýlučné právo),
- délku zbytkové ochrany,
- míru provozní ziskovosti produkce,
- stupeň zralosti aktiva.

Životnost aktiva.

Životností aktiva použitelnou pro ocenění se rozumí zbývající doba využitelnosti nehmotného aktiva ve výrobě. Tato doba se odhadne s přihlédnutím k zejména zbývající právní životnosti aktiva, množství podobných nehmotných aktiv na trhu a obvyklém inovačním cyklu příslušného odvětví.

Míra zastarání aktiva.

Oceňovatel zohlední v ocenění riziko postupného zastarávání aktiva (technického charakteru) v čase. Zohlednění tohoto parametru v ocenění vybraných nehmotných aktiv vychází z následujících skutečností:

- některá nehmotná aktiva (zejména zákaznické vztahy) jsou oceňována jako celek, přičemž jsou tvořena dílčími položkami; tyto položky v čase ubývají a jsou nahrazovány novými jednotkami, které nejsou k datu ocenění obvykle předmětem ocenění;
- běžné transakce s nehmotnými aktivy technického charakteru a software podléhají v čase morálnímu zastarání a nutností zásadní obnovy, která se v praktickém obchodování promítá do úpravy cenových podmínek během doby trvání transakce.

Z hlediska praxe je zde možné zmínit například i zastarání informace, kdy například v databázi zákaznických vztahů, se kterými není pracováno, neobnovují se, apod., zastarají a ztrácejí svou hodnotu. Z hlediska software jde např. o použité technologie, apod.

Daňové efekty.

Celkové licenční příjmy představují zdanitelný příjem, oceňovatel tedy sníží odhadnuté licenční platby o daňový výdaj, vzniklý na základě této povinnosti. V případě, že účel ocenění a použitá metoda umožňuje získat úspory z titulu daňové odepisovatelnosti aktiva, započítají se do hodnoty také tyto užítky.

Míra rizika aktiva.

Míra rizika představuje pravděpodobnost, že očekávané licenční příjmy z oceňovaného aktiva se budou odlišovat od plánovaných. Míru rizika lze promítnout do ocenění na úrovni očekávaného výnosu nebo na úrovni požadované výnosnosti tak, aby nedošlo k dvojímu započtení rizik, případně k opomenutí některého významného rizika. Je-li pro ocenění použito promítnutí rizika formou požadované výnosnosti, výše požadované výnosnosti se odhadne minimálně na úrovni požadované výnosnosti podniku jako celku běžného zájemce o oceňované aktivum. Při volbě příslušného modelu oceňovatel zohlední nejen míru rizika spojeného s dosažením budoucích příjmů z daného aktiva, ale také reálné možnosti financování samostatné koupě příslušného nehmotného aktiva (vlastním nebo cizím kapitálem).

Metoda premií

Metoda premie.

Tato výnosová metoda staví na předpokladu, že tržní zájemce nebude chtít za nehmotné aktivum zaplatit více než je dodatečný přínos v podobě určité hodnotové premie, kterou oceňované aktivum přináší zájemci v porovnání s výrobky, které obdobné nehmotné aktivum neužívají (např. rozdíl značkových a neznačkových výrobků v IT).

Formy premií.

Premie může být tvořena jednak na úrovni celkového zisku podniku, případně může být identifikována na úrovni rozdílných cen výrobků či rozdílné nákladové náročnosti z titulu zavedení úsporné technologie. Tato premie však může být identifikovatelná i v jiných veličinách, např. v rozdílném riziku podnikání či investiční náročnosti.

Předpoklady použití metody.

Tato výnosová metoda je prakticky použitelná v případech, kdy je možné nalézt srovnatelnou výrobu, která používá alespoň méně vyspělá nehmotná aktiva v porovnání s aktivem oceňovaným (např. ocenění ochranné známky produktů software, srovnáním s cenami výrobků privátních značek a značek známých, nadnárodních výrobců). Pokud není nalezena výroba zcela bez nehmotných aktiv (což v případě software je zřejmé), je třeba přihlídnout k tomu, že vzniklý rozdíl je jistým způsobem zkreslen. Oceňovatel také promítne do odhadu případnou rozdílnou kvalitu obou výrobků.

Podíl aktiva na prémii.

Tato metoda je vhodná zejména pro ocenění klíčového nehmotného aktiva podniku, kterému je možné přisoudit tuto hodnotovou prémii. Pokud v podniku existuje více hodnotných nehmotných aktiv, je třeba posoudit i hodnotový efekt těchto ostatních aktiv ať už podílem na výši prémie či jinak. Lze zde například uvažovat o (IS) informačním systému podniku, apod. Liší se ale dle zaměření podniku, kdy osobně řeším zmíněnou klíčovost software, databáze, či konkrétní licence na workflow podniku a k jeho dosaženému hospodářskému výsledku.

Ostatní parametry metody (životnost, míra zastarání, daňové efekty, míra rizika) se použijí analogicky jako u metody licenční analogie.

Metoda nadměrných zisků

Metoda nadměrných zisků staví na hypotéze vlastnictví oceňovaného nehmotného aktiva a současném nájmu všech ostatních aktiv užívaných při výrobě, ve které je uplatněno oceňované nehmotné aktivum, od třetích osob. Hodnotu oceňovaného nehmotného aktiva pak tvoří současná hodnota zisků vypočtených jako rozdíl mezi celkovými provozními zisky podniku a výši ekonomického nájemného za ostatní užitá aktiva.

Použití metody.

Tato metoda je vhodná pro ocenění významných nehmotných aktiv podniku, na kterých je založena soutěžní výhoda v daném oboru a která obvykle nejsou pronajatelná formou licence, příp. vůbec samostatně převoditelná (např. zákaznické vztahy, nedokončený výzkum a vývoj, unikátní licence k podnikání, významné doménové jméno). Zvláštní význam má tato metoda při alokaci pořizovacího nákladu podnikové kombinace pro účely IFRS 3.

Základními parametry metody nadměrných zisků jsou:

- zisk za relevantní produkci,
- hodnoty identifikovatelných ostatních aktiv,
- výše ekonomického nájemného za ostatní aktiva,
- míra zastarání nehmotného aktiva.
- požadovaná výnosnost za oceňované nehmotné aktivum,
- životnost nehmotného aktiva.

Zisk za relevantní produkci.

Relevantní produkcí se rozumí produkce, ve které je (bude) uplatněno oceňované nehmotné aktivum. Takovou produkcí může být celková produkce podniku nebo produkce jedné části podniku. Ziskem se rozumí provozní výsledek hospodaření na úrovni nejčastěji před odpisy, úroky (eventuálně daněmi).

Hodnoty identifikovatelných ostatních aktiv.

Za účelem ocenění předmětného nehmotného aktiva se identifikují a ocení různými oceňovacími přístupy všechna ostatní identifikovatelná hmotná i nehmotná aktiva, která jsou využívána při relevantní produkci. Jsou-li tato aktiva využívána také za účelem dosažení jiných tržeb, odhadne se část hodnoty těchto aktiv, jež lze přisoudit využití pro dosažení tržeb za relevantní produkci.

Ekonomické nájemné za ostatní aktiva.

Výše ekonomického nájemného je dána principiálně jednak částkou spojenou s prostou obnovou pronajatého majetku a jednak výnosem spojeným s tržním pronájmem aktiva. Sazbu nájemného lze obvykle odhadnout následujícími způsoby, a sice podle:

- výše výnosnosti leasingových společností,
- výše rizika spojeného s výnosy z daného použitého aktiva,
- reálné možnosti financovat dané aktivum samostatně vlastním kapitálem či dluhem,
- podle výše tržní licenční sazby u licencovatelných nehmotných aktiv.

Průměrná vážená výnosnost aktiv.

Výsledné odhady sazeb požadovaného nájemného je třeba odhadovat takovým způsobem, aby výsledná průměrná vážená výnosnost všech aktiv podniku byla v souladu s průměrnou váženou výnosností pasív podniku užívající oceňované nehmotné aktivum.

Daňové efekty.

Kromě obecné analogické otázky zdanění sazbou daně z příjmu jako u jiných výnosových metod ocenění, stejně jako započtení přínosů z daňové odepisovatelnosti použitých aktiv, je třeba zajistit, aby výše nájemného i výše provozního výsledku hospodaření vycházela ze shodné základny (obojí před zdaněním nebo obojí po zdanění).

Míra zastarání.

Jedná-li se o nehmotné, podléhající v čase významnému zastarání, příp. je-li oceňované aktivum v čase nahrazováno jiným aktivem (zákaznické vztahy, stará technologie nahrazována novou, resp. použití software na další technologii, jako OS, atp.), je třeba zohlednit tento jev patřičným způsobem do ocenění.

Ostatní parametry metody (životnost, míra rizika) se použijí analogicky jako u metody licenční analogie.

Metoda podílu na zisku

Metoda podílu na zisku je obdobou metody licenční analogie a spočívá v určení podílu na zisku podniku užívajícího nehmotné aktivum, přičemž tato část zisku je považována za hypotetickou licenční platbu za aktivum, která by byla zaplacená v transakci. Hodnota nehmotného aktiva je pak tvořena současnou hodnotou podílů na zisku přiřaditelných nehmotnému aktivu. Jedná se především o kontrolní metodu k metodě licenční analogie.

Zisk.

Ziskem se rozumí dlouhodobá výše provozního výsledku hospodaření před zdaněním, očištěný o vliv mimořádných položek. Pokud se transakce odehrává na lokální úrovni České republiky a bude na tomto území využito, oceňovatel přihlédne k vyšším ziskové marže, která je dosažitelná v těchto lokálních podmínkách.

Výše podílu na zisku.

Přínos nehmotného aktiva k zisku je dán obvyklým rozdělením zisku mezi hypotetického poskytovatele a nabyvatele licence při nezávislé licenční transakci. Při konkrétní volbě výše rozdělení zisku oceňovatel přihlédne k faktorům, které jsou diskutovány pro výši licenčního poplatku v metodě licenční analogie.

Komponenty.

Tržní výše podílů na zisku jsou chápány jako podíly na zisku přiřaditelné veškerému nehmotnému majetku obsaženém ve výrobku. Při ocenění je tedy třeba diskutovat vliv i ostatních nehmotných aktiv a ziskovost výrobku. Spočívá-li nehmotné aktivum navíc pouze v částečné inovaci produktu, určí oceňovatel nejdříve podíl této inovace na celém produktu. Tento podíl je dán celkovým významem inovované části na prodávaném produktu.

Ostatní parametry metody (životnost, míra zastarání, míra rizika, daňové efekty) se použijí analogicky jako u metody licenční analogie.

Metoda čisté současné hodnoty

Metoda čisté současné hodnoty pracuje, na rozdíl od ostatních metod, s peněžními toky a jejím cílem je odhadnout hodnotu nehmotného aktiva pomocí výpočtu čisté současné hodnoty. Principiálně je podobné metodám premií, neboť stanovuje hodnotu nehmotného aktiva na základě rozdílu mezi výnosností projektu, který obsahuje nehmotné aktivum a výnosností téhož projektu, který je zatížen úplatou za nehmotné aktivum.

Cíl a využití metody.

Cílem této metody je primárně vyčíslit maximální výši úplaty za nehmotné aktivum na základě únosnosti této platby vzhledem k výši nákladů kapitálu. Metoda je využitelná pouze u vysoce investičně náročných projektů, u kterých je možné kalkulovat současnou hodnotu příjmů proti současné hodnotě kapitálových výdajů.

Ostatní parametry metody se použijí analogicky jako u jiných výnosových metod.

Nákladový přístup.

Nákladový přístup je založen na principu ekonomické substituce, tedy myšlenky, že zájemce jakožto dobrý hospodář není ochoten za software, databázi, licenci, doménové jméno, atp., zaplatit více, než by zaplatil v ekonomických nákladech za vytvoření nehmotného aktiva se srovnatelnou užitečností. Nákladový přístup spočívá v agregaci nákladových položek spojených s vytvořením nehmotného aktiva. Základními metodami nákladového přístupu jsou:

Metoda reprodukčních nákladů.

Tento postup vychází z vytvoření přesné kopie oceňovaného nehmotného aktiva a zahrnuje míru opotřebení k datu ocenění, která odráží pokles užitečnosti vytvořeného aktiva. Tento postup předpokládá použití původních vstupů a postupů v cenách k datu ocenění;

Metoda nákladů nahrazení.

Tento postup vychází z vytvoření nehmotného aktiva se srovnatelnou užitečností. Tento postup předpokládá použití nových, efektivnějších vstupů a postupů, dostupných k datu ocenění, pokud takové existují. Tento přístup nezahrnuje míru opotřebení.

Nákladové položky.

Při odhadu hodnoty nehmotného aktiva je třeba odhadnout nejen přímé a nepřímé náklady spojené s vytvořením nehmotného aktiva, ale i náklady ušlé příležitosti, neboť kapitál vynaložený v čase na tvorbu nehmotného aktiva představuje z ekonomického pohledu ušlou příležitost.

Užití nákladového přístupu.

Oceňovatel použije nákladový přístup v případech, kdy existuje vysoká pravděpodobnost, že běžní zájemci by byli ochotni dané aktivum za náklady směnit. Jedná se zejména o aktiva v raných fázích vývoje, nové ochranné známky, podpůrný software či databáze, obsah webových stránek či hodnota zavedeného pracovního kolektivu.

Souhrnné ocenění

Souhrnným oceněním se rozumí odvození výsledné hodnoty nehmotného aktiva na základě účelu ocenění, zvolené kategorie hodnoty použitých metod ocenění.

Počet použitých metod.

Z důvodu možné značné volatility odhadnutých hodnot nehmotných aktiv je v této oblasti obecně doporučováno použití alespoň dvou metod ocenění, které se vzájemně doplňují a kontrolují. Existují však i méně časté případy, kdy vzhledem k typu a významu nehmotného aktiva není rozumně možné použít než jednu metodu (např. ocenění zákaznických vztahů pro účely IFRS metodou nadměrných zisků).